

KAPITTEL 1

Innledning

Stig S. Gezelius

Universitetet i Sørøst-Norge

Frode Veggeland

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Universitetet i Oslo

Forvaltning av dyrevelferd

Formålet med denne boka er å gi kunnskap om den offentlige forvaltningen av dyrevelferd, og om forvaltningens forutsetninger for å lykkes. Samtidig har boka et allment formål: å gi generell kunnskap om hvordan lovverk kan iverksettes. Dyrevelferden forvaltes gjennom en egen lov som har til formål «å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr» (Dyrevelferdsloven, 2009). Boka handler om hvordan offentlige myndigheter kan iverksette loven på en formålstjenlig måte. Myndighetene skal sørge for at loven følges opp av de som eier, holder og transporterer dyr. Mattilsynet har hovedansvaret for å besørge dette, og ivaretagelse av ansvaret er bokas hovedanliggende. Tre spørsmål ligger dermed til grunn for boka: Hvordan kan offentlige myndigheter iverksette og praktisere lovverket på en slik måte at næringen handler i tråd med lovens formål? Hvordan påvirker den organisatoriske utformingen av tilsynssystemet mulighetene for effektiv iverksetting? Hvordan forholder matprodusenter seg til offentlige virkemidler?

Sitering: Gezelius, S. S. & Veggeland, F. (2022). Innledning. I S. S. Gezelius & F. Veggeland (Red.), *Forvaltning av dyrevelferd i Norge: Hvordan få lovverk til å virke?* (Kap. 1, s. 9–19). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.159.ch1>
Lisens: CC BY-ND 4.0

Dyrs eller menneskers behov?

Forvaltningen av dyrevelferd handler om konflikter mellom menneskers og dyrs behov. Så lenge vi kjenner til, har mennesker brukt dyr for egne formål. Antakelig vil vi fortsette å gjøre det i overskuelig fremtid. Men i hvilken utstrekning vi har rett til det, og måten vi kan tillate oss å gjøre det på, har blitt samfunnsgjennomgripende spørsmål. Hva mennesker kan tillate seg overfor dyr, er ikke lenger et spørsmål forbeholdt filosofer. Den jevne forbruker forventes å ha en oppfatning, eller i det minste følelser, knyttet til dette spørsmålet. Dermed får spørsmålet politisk karakter: Normer om menneskers behandling av dyr nedfelles i økende grad i lovverk. Dette lovverket er i dag svært omfattende.

Lovgiverne forsøker å hankses med et vedvarende dilemma: Enten må dyrs behov vike, eller så må menneskers behov vike. Noe definitivt svar på hvem som har vikeplikt, er befolkningen ikke enige om. Derfor gir heller ikke lovverket noe klart svar. Isteden har lovgiverne forsøkt å redusere *størrelsen* på dilemmaet: De har bestemt at dyrs behov kan tilsesettes, men bare i den grad det er *nødvendig* for å dekke menneskelige behov som er *legitime*.

Hva som er nødvendig og hva som er legitimt, kan diskuteres: Spørsmålet danner kjernen i en voksende samfunnsdebatt om dyrevelferd. Resultatet av debatten finner man, etter bearbeiding av faglig ekspertise, i bunkene av forskriftsbestemmelser. Bestemmelsene reduserer dilemmaet i mange tilfeller, men løser det ikke. Derfor preges forholdet mellom mennesker og dyr av et vedvarende ubehag. Ubegag kommer til syne i offentlige debatter og polariserende medieoppslag. Og ubegag smitter over på lovtekstene. Dyrevelferdsloven (2009) sier uttrykkelig at dyr har egenverdi og krav på respekt. Samtidig er lovens grunnpremiss at dyr er *midler* for mennesker: Dyr kan tvinges og avlives når mennesker har behov for det. Konflikten mellom de to prinsippene – dyrs egenverdi og dyrs nytteverdi – forsøkes redusert i lovverket gjennom det pragmatiske ordet ‘unødig’: «Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger» (Dyrevelferdsloven, 2009, § 3). I ordet ‘unødig’ ligger det et krav om at dyr skal spares for påkjenninger som rimeligvis – i henhold til rådende samfunnsnormer – kan forhindres.

I vurderingen av om en påkjenning eller belastning er unødige, må det legges vekt på disses karakter og omfang, om de er påført av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for dette og om handlingen er allment akseptert. (Ot.prp. nr. 15 (2008–2009), s. 94)

Ordet ‘unødig’ rommer noe av kjernen i politikken om dyrevelferd: avveiningen mellom motstridende verdier. Slik avveining er på ingen måte særskilt for dyrevelferdsområdet, mye politikk handler om det. Likevel er den emosjonelle og moralske slagkraften i verdikonflikten stor på dyrevelferdsområdet. Spørsmålet om menneskers behandling av dyr har i økende grad fått karakter av samfunnskonflikt, og konflikten har til dels steile fronter.

Lovgiverne, men fremfor alt Mattilsynets inspektører, står i brennpunktet for denne konflikten. De angripes av parter på begge sider: Dyrs lidelser vises frem i massemediene, ispedd fortellinger om tilsynets unfallighet; samtidig står dyreholdere frem med historier om uforholdsmessig og vilkårlig maktbruk fra tilsynets side. Konflikten ytterfløyer går i noen tilfeller langt for å fremstille sine motparter i et ufordelaktig lys.

Når konflikter polariseres og posisjoner låses fast, er det vanskelig å nå frem med nyanser. Kunnskap taper mot følelser når enkelthistoriene blir sterke nok.

Forskningen bak denne boka viser at nyansering er nødvendig, i hvert fall om man verdsetter kunnskapsbaserte beslutninger. Forvaltningen av dyrevelferd er krevende og kan ikke forstås ut fra ett perspektiv alene. Mattilsynets inspektører skal på bakgrunn av fagkunnskap avgjøre når dyrets belastninger er tilstrekkelig store til å omfattes av lovverket. Samtidig skal tilsynet opptre forutsigbart, enhetlig og forholdsmessig. Det skal fylle lovpålagte oppgaver overfor dyrene, prioritere forsvarlig innenfor rammen av (stadig strammere) budsjetter, sikre legitimitet i næringen og troverdighet overfor allmennheten. Samtidig eksponeres tilsynets inspektører av massemedier som spisser sine budskap uten hensyn til – eller synlig interesse for – kontekst, motforestillinger og forbehold. Det er neppe noen overdrivelse å si at inspektørene i Mattilsynet har et av Norges mest krevende yrker.

Denne boka belyser rollen Mattilsynet og dets inspektører har som forvaltere av dyrevelferd. Boka inneholder derfor kapitler om ulike

tilsynsformer og deres virkninger, men også om organiseringen av dyrevelferdsforvaltningen, og om de moralske, rettslige og kulturelle betingelsene for denne forvaltningen. Vi gir en kortfattet bakgrunn for disse temaene nedenfor.

Dyrevelferdsforvaltningens grunnlag: Et samfunn i endring

Dyrevelferdsforvaltningens historie er på mange måter en fortelling om fremveksten av det moderne samfunnet. I kapittel 3, **Fra vern mot vold til et liv verdt å leve**, forteller forfatterne om hvordan endringer i synet på dyr – og dyrenes forhold til mennesker – gradvis har drevet frem lovverk som vektlegger dyrs følelser og egenverdi. Lovutviklingen har skjedd parallelt med moderniseringen av dyreholdet. Økonomisk og teknologisk utvikling i dyreproduksjonen har medført utfordringer, men også forbedringer i dyrs velferd.

Økonomisk og teknologisk utvikling har vært nært forbundet med en annen viktig moderniseringsprosess: vekst i offentlige styringssystemer. I moderne tid har myndighetsapparatene vokst til å bli gjennomgripende samfunnsinstitusjoner. Resultatet av denne utviklingen omhandles i bokas del 3, **Forvaltningssystemet for dyrevelferd**. Behandling av dyr er, i likhet med de fleste andre virksomheter i samfunnet, i økende grad blitt underlagt regler og myndighetskontroll. Styringsveksten har økt kravene til legitimering av offentlig maktbruk: tilsynsmyndighetene forventes å handle i tråd med legitimerende prinsipper som legalitet, forholdsmessighet og enhetlighet. I kapittel 4, **Enhetlig og helhetlig forvaltning?**, drøfter forfatterne hvordan myndighetene organiserer arbeidet med å møte disse kravene. Mattilsynet har store ansvarsområder som skal fylles i et stort geografisk område. Det krever at arbeidet organiseres på måter som gir tilstrekkelig samlet evne til å fylle oppgavene, og samtidig legitime måter å fylle dem på. Det er for eksempel nødvendig å kalibrere inspektørenes regeltolkninger og reaksjonsmåter, både for å sikre effektiv praktisering av regelverket og for å sikre tilsynets legitimitet i næring og samfunn for øvrig.

Spørsmålet om kalibrering av inspektører behandles videre i kapittel 5, **I valget mellom straff eller overtalelse**. Forfatteren viser

hvordan inspektørene oppfatter både dyreholdere og tilsynets funksjoner, og at oppfatningene kan variere. Disse oppfatningene vil igjen kunne ha konsekvenser for samhandlingen med dyreholderne. Inspektørene forholder seg til en rekke felles normer i dette arbeidet. Én av disse normene sier at tilsynet skal være *risikobasert*, altså prioritere sine ressurser der sannsynligheten for alvorlige lovbrudd antas å være størst. Kapittel 6, **Det risikobaserte tilsynet**, omhandler utfordringer knyttet til risikobasering og enhetlighet i ulike faser av tilsynsprosessen, med fokus på inspektørenes opplevelser. På den ene siden gir prinsippet om risikobasering en klar retning for tilsynets prioriteringer. På den annen side kan risikobasering innebære nedtoning av andre viktige hensyn. Hvilken tilnæringsmåte som best fremmer lovens formål i et gitt tilfelle, vil alltid – i større eller mindre grad – være et skjønnsspørsmål. Skjønn er vesentlig i et faglig basert tilsyn. Kapittel 7, «**Alt handler om skjønn**», handler om hvordan og i hvilken utstrekning skjønn brukes. Forfatteren viser at dyreholdere og inspektører har sine individuelle oppfatninger om hvordan skjønn bør utøves. Oppfatningene følger ikke nødvendigvis de rettslige rammene. Varierende oppfatninger om skjønn kan ha konsekvenser for samhandlingen mellom inspektører og dyreholdere.

Måten inspektøren møter dyreholderen på, er betinget av inspektørens personlige egenskaper, erfaring, rolleforståelse og skjønnsutøvelse. De to sistnevnte – rolleforståelsen og skjønnsutøvelsen – knytter an til formelle regler, og disse har endret karakter i moderne tid. Ikke bare har reglene blitt flere, de har også i økende grad blitt *standardiserte* på tvers av landegrenser. Standardiseringen er årsak til og resultat av at markedene globaliseres. Også her gjenspeiler dyrevelferdsområdet den generelle samfunnsutviklingen: Norske inspektører og dyreholdere er i dag – i all hovedsak – underlagt de samme regler som gjelder i EU (Lundmark Hedman et al., 2018, 2021).

Spørsmålet norske myndigheter står overfor, er altså ikke bare hvilke regler for dyrevelferd de skal fastsette, men hvordan de skal iverksette regler som gis utenfra. Inspektørene har, som nevnt, betydelig handlingsrom på bakkenivå fordi lovverket ofte er ganske generelt formulert. Tilsvarende har norske myndigheter av samme grunn betydelig handlingsrom til å utforme forvaltningssystemet for dyrevelferd. Kapittel 8,

Forvaltning av dyrevelferd i Norge og Sverige, viser hvordan Norge og Sverige, som er underlagt felles EU-regelverk, har utformet ulike systemer for forvaltning av dyrevelferd. I Norge er ansvaret for dyrevelferd plassert i ett statlig tilsyn – Mattilsynet, mens det i Sverige er fordelt på to sentrale statlige fagmyndigheter – Livsmedelsverket og Jordbruksverket – og på 21 regionale statlige myndigheter. I tillegg har Sverige tradisjon for å gi fagmyndighetene større autonomi enn tilfellet er i Norge. Kapitlet viser hvordan slike forskjeller kan få konsekvenser for hvordan dyrevelferdslovgivningen forvaltes og praktiseres.

Utøvelsen av godt tilsyn

Når lovverk skal iverksettes, står håndhevelsen sentralt. Voksende lovgivning og voksende forvaltningsapparater har endret måten lovverk håndheves på; politi og domstoler er ikke lenger alene om å håndheve. Forvaltningen har fått en stadig sterkere rolle i lovhåndhevelsen. Svært mye lovverk som regulerer næringsvirksomhet, håndheves i dag hovedsakelig av forvaltningens tilsynsapparat. Dette gjelder også dyrevelferd, der Mattilsynet er viktigste lovhåndhever. Spørsmålet om hva godt tilsyn er, står derfor sentralt i denne boka.

Lovhåndhevelse er samhandling. Som all samhandling, kan lovhåndhevelse gi utilsiktede resultater når den utøves uten sans for hvordan motparten opplever den. Evnen til å styre et samfunn er ikke noe myndighetene erverver seg ved egen hjelp. Myndighetene mottar sin styringsevne fra borgerne, i form av borgernes vilje til å gjøre som myndighetene sier. Samfunnets kultur utgjør altså grunnlaget for styring, og kultur kan endres over tid. Komparative internasjonale studier har vist at myndigheter lett kan begå feilgrep om de tar borgernes lovlydighetsvilje som en selvfølge (f.eks. Gezelius, 2019a, 2019b). Slike studier utgjør en viktig informasjonskilde for denne boka.

Skal man bygge – eller bevare – lovlydighetsvilje i samfunnet, trenger man kunnskap om hva som motiverer mennesker til å etterleve lovverk. Med slik kunnskap kan man bedre forstå hvordan ulike typer lovhåndhevelse virker. Bokas kapittel 2, **Teorier om lovlydighet og håndhevelse**, tar for seg tidligere forskning på disse spørsmålene. Forfatteren beskriver

sentrale teorier om lovlighetsmotivasjon og lovhåndhevelse, og oppsummerer hva den empiriske forskningen sier om gyldigheten av teoriene. Kapitlet viser sprik mellom den forskningsbaserte kunnskapen og den rådende tenkningen blant de som utformer politikk om lovhåndhevelse.

Inspektørene, som utøver håndhevelse i førstelinjen, har oftest nærmere erfaring med håndhevelsens konsekvenser enn lovgiverne har. Mange inspektører erfarer at håndhevelse er mer komplisert enn det politiske beslutningstakere forutsetter. Følgelig tar erfarne inspektører ofte i bruk bredere og mer situasjonstilpassede virkemidler enn det som fremkommer av formelle retningslinjer. I kapittel 9, **Det formålsorienterte tilsynet**, beskrives arbeidsmåten til inspektører som lykkes med å få næringen til å handle i tråd med dyrevelferdslovens formål. Funnene bekrefter tidligere tilsynsforskning: Tilsynet lykkes best når det bygger på vurderinger av hva som er formålstjenlig i hvert enkelt tilfelle. Denne typen vurderinger kan gjelde både lovanvendelse, virkemiddelbruk og kommunikasjonsform.

At inspektører erfarer håndhevelsens konsekvenser, betyr ikke at alle oppfatter verden likt, eller at de håndhever på samme måte. Studien bak denne boka viser at inspektører kan være ganske forskjellige i måten de utøver tilsyn på. Kapittel 10, **Mennesket i tilsynet**, handler om ringvirkningene av ulike praksiser. Personlig håndhevelsesstil kan forme lokale tilsynskulturer som igjen stimulerer lokale næringskulturer for enten samarbeidsvilje eller motstand mot tilsynet. Forfatteren foreslår hvordan Mattilsynet kan bygge rutiner for å hindre at personavhengige konflikter skaper langvarige motstandskulturer.

Samhandlingen mellom inspektører og dyreholdere preges av partenes holdninger til og oppfatninger av hverandre. Tilsynet har en langt lettere oppgave når næringen føler seg forpliktet av lovverket og når den stoler på myndighetene, enn når den ikke gjør det. For å kunne utforme hensiktsmessige tilsynsstrategier, trenger tilsynet kunnskap om næringens verdier, forventninger og virkelighetsoppfatninger. Slik kunnskap presenteres i kapittel 11, **Bøndene og dyrevelferdsforvaltningen**. Kapitlet viser at en styringsvennlig kultur dominerer i næringen – de aller fleste slutter opp om lovens formål og behovet for et tilsyn. Samtidig finnes en del negative erfaringer med tilsynet. Dataene tilsier at dyreholderes

holdninger til tilsynet i stor grad formes av den mellommenneskelige samhandlingen med inspektørene.

Dyrevelferdsforvaltningen gjenspeiler brede utviklingstrekk i samfunnet. Derfor handler denne boka om mer enn bare dyrevelferd. Det er en bok om iverksetting og praktisering av lovverk generelt. Mattilsynet møter langt på vei de samme utfordringer som andre tilsyn i inn- og utland gjør. Spørsmålet om hva som kjennetegner godt tilsyn, er blant de mest allmenne som behandles i boka. Det er med god grunn vi knytter dette spørsmålet an til den internasjonale forskningslitteraturen om lovlidighet og lovhåndhevelse.

Forskningen bak boka

Boka er resultat av det tverrfaglige forskningsprosjektet Aniwel, som har pågått i perioden 2015–2021 med finansiering fra Norges forskningsråd. Prosjektet har handlet om hvordan forvaltningen kan utformes og styres for å fremme lovens målsetting om god dyrevelferd – avgrenset til forvaltning av velferd for dyr som inngår i matproduksjonen.

Prosjektgruppen har vært sammensatt av forskere innen statsvitenskap, juss, sosiologi, sosialantropologi, veterinærfag og husdyrvitenskap. Prosjektet har vært ledet av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), som har samarbeidet med Universitetet i Sørøst-Norge, OsloMet, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Animalia og Ruralis.

Prosjektgruppen har gjennomført en omfattende, flermetodisk datainnsamling gjennom dokumentstudier, intervjuer, spørreundersøkelser og deltakende observasjon. Datainnsamlingen er gjort overfor husdyrprodusenter, slakteriansatte, Mattilsynets ansatte, samt firmaer og sjåfører som transporterer dyr.

Et nettbasert spørreskjema ble sendt til ansatte i Mattilsynet våren 2018. Utvalget ble gjort i samarbeid med Mattilsynets hovedkontor med mål om å nå alle som var i befatning med dyrevelferd, enten det var på hovedkontoret eller på regionskontorene. På hovedkontoret fikk kun ansatte med dyrevelferd som del av stillingen tilsendt skjemaet. På regionskontorene lot det seg ikke gjøre å skille ut hvilke ansatte som var relevante for studien, så der ble skjemaet sendt til alle, men med et innledende seleksjonsspørsmål for å sile ut de som ikke arbeidet med

dyrevelferd. I alt ble skjemaet sendt til 1 128 mailadresser. Det ble foretatt automatisk purring tre ganger. I alt responderte 690, eller 61 prosent, av de i alt 1 128 mulige respondentene på skjemaet, hvorav 359 ble sluset ut av skjemaet etter det innledende seleksjonsspørsmålet. Dette ga totalt 331 svar på hoveddelen av skjemaet. Ettersom vi ikke vet hvor mange som har dyrevelferd som del av sine arbeidsoppgaver, kan vi ikke angi noen eksakt svarprosent. I e-posten der respondenten mottok spørreskjemaet, fremgikk at undersøkelsen handlet om dyrevelferd. Det er derfor rimelig å anta at ansatte med dyrevelferd som arbeidsfelt var overrepresentert blant de som besvarte det innledende seleksjonsspørsmålet. Sikker kunnskap om dette har vi imidlertid ikke. Dertil kommer at arbeidsoppgaver kan skifte og ha ulik prioritet i ulike stillinger, noe som gjorde at enkelte respondenter – for eksempel de som jobber med kommunikasjon – oppga at de syntes det var vanskelig å svare. Antall respondenter på de enkelte spørsmålene er oppgitt i tabellene som anvendes i boka. Deltakerne ble garantert anonymitet.

En nettbasert spørreundersøkelse ble også gjennomført blant norske husdyrprodusenter høsten 2018. Det samlede utvalget – 3 207 husdyrprodusenter – ble trukket fra Produsentregisteret ut fra minstekrav til besetningsstørrelse. For å sikre representasjon fra ulike produksjoner ble det foretatt fire delutvalg ut fra hvilken primærproduksjon virksomhetene hadde: kylling, svin, sau og storfe. Svarprosent på 48,2 ble oppnådd etter tre påminnelser. Alle respondenter ble garantert konfidensialitet og deltakelse i trekning av gavekort/Flax-lodd.

Våren 2019 ble det gjennomført en nettbasert spørreundersøkelse blant dyretransportører. Utvalget ble trukket fra listene til Animalia, som leverer obligatoriske transportørkurs. I følgebrevet til respondentene ble de som ikke driver dyretransport i næringsssammenheng bedt om ikke å besvare skjemaet. Det ble sendt ut til sammen 327 skjemaer og purret tre ganger. Åtte oppga at de ikke var i populasjonen, mens 24 e-postadresser ble avvist. Det ga et nettoutvalg på 295, hvorav 138 besvarte skjemaet. Det utgjør en svarprosent på 46,8. Deltakerne ble garantert konfidensialitet og deltakelse i trekning av Flax-lodd. Transportørundersøkelsen inneholdt færre, men hovedsakelig like variabler som spørreundersøkelsen blant produsentene, og funnene i de to undersøkelsene var i det vesentligste

sammenfallende. Resultatene fra spørreundersøkelsen blant transportørene er derfor ikke viet noe eget kapittel i boka, men sentrale funn er presentert i en frittstående artikkel fra prosjektet (Gezelius, 2019b).

Boka bygger på en stor mengde kvalitative data. I 2016 ble det gjennomført 18 kvalitative, semi-strukturerte intervjuer ansikt til ansikt med husdyrprodusenter. Informantene ble trukket fra oversikter levert av kommunenes og Statsforvalterenes landbruksavdelinger. Disse oversiktene ble supplert med informasjon fra Mattilsynet om produsenter med ulike historikker i kontakten med tilsynet. Utvalget ble trukket fra produksjoner med henholdsvis høy grad av detaljregulering (kyllingprodusenter, ti stk.) og liten grad av detaljregulering (sauereprodusenter, åtte stk.). Utvalget av intervjuobjekter var dermed ikke tilfeldig, men ble gjort strategisk for å dekke prosjektets problemstilling. Informantene ble dernest rekruttert etter vanlige prinsipper for informert samtykke, og de ble lovet konfidensialitet. Informantene fordelte seg på fire av Mattilsynets regioner (Nord; Midt; Sør og Vest; Øst).

Vi samlet også inn kvalitative data ved tre slakterier i perioden 2017–2020. På to av slakteriene ble det gjennomført deltakende observasjon kombinert med intervjuer. På det tredje slakteriet ble det gjennomført intervjuer kombinert med omvisning. Datamaterialet omfattet til sammen fem dager med feltobservasjon og semi-strukturerte intervjuer med seks slakteriansatte, seks Mattilsyn-ansatte og fem aktører som drev dyretransport. Dertil ble feltintervjuer foretatt med fire Mattilsyn-ansatte, tre slakteriansatte og to dyrebilsjåfører. Til sammen omfattet feltarbeidet observasjons- eller intervjudata fra drøyt 40 informanter. Feltarbeidet innebar å følge tilsynsveterinærer og fjøsansatte i de daglige rutinene, inkludert ankomst av transport, lossing, oppstalling, kontroll av dyr, driving, bedøvelse, avliving og slakt. Samhandlingen mellom Mattilsynets veterinærer og ansatte i næringen var hovedfokus i studien. Sommeren 2017 ble det gjort observasjon av dyretransport (prosessen med kjøring, lasting, lossing og rengjøring). Utvalg av slakterier ble gjort strategisk, basert på informasjon fra kilder med oversikt over næringen, for å dekke virksomheter med ulikt konfliktnivå i relasjonen til tilsynet. Slakteriene i utvalget var store virksomheter etter norske forhold. De slaktet gris og hadde alle erfaring med slakt av storfe. Deres samarbeidsforhold med

tilsynet varierte fra langvarig gode relasjoner til konfliktfylt historikk. Det var viktig for oss at de involverte skulle være motiverte for å delta i studien. Bedriftsledelsen ble kontaktet med skriftlig informasjon (og i ett tilfelle også muntlig presentasjon) om prosjektet. Informert samtykke ble deretter innhentet fra hver informant separat. Avtalte intervjuer ble gjort ansikt til ansikt og varte ca. 1–2 timer per intervju.

I tillegg til Mattilsyn-ansatte som ble intervjuet på slakteri, ble ytterligere sytten Mattilsyn-ansatte intervjuet. Dette omfattet ansatte som arbeidet med dyrevelferd på hovedkontoret og innenfor alle av Mattilsynet regioner: Nord, Midt, Sør og Vest, Øst og Stor-Oslo. Disse intervjuene omfattet to avdelingsledere, en fagrådgiver for dyrevelferd, fem ansatte ved hovedkontoret og ni inspektører som hadde tilsyn med dyrevelferd i næringsmessige dyrehold. Informanter ble valgt ut på bakgrunn av deres erfaring og involvering i dyrevelferdsspørsmål. Dette var semi-strukturerte kvalitative intervjuer som ble gjennomført ansikt til ansikt. Totalt gjennomførte vi dermed kvalitative intervjuer med 27 Mattilsyn-ansatte som arbeidet med dyrevelferd.

Referanser

- Dyrevelferdsloven. (2009). *Lov om dyrevelferd* (LOV-2009-06-19-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/2009-06-19-97>
- Gezelius, S. S. (2019a). Consequences of tit-for-tat enforcement: Toward a Hippocratic principle of regulatory implementation. *Law & Policy*, 41(2), 220–241.
<https://doi.org/10.1111/lapo.12125>
- Gezelius, S. S. (2019b). Forvaltningen som lovhåndhever: Legitimitet, virkemiddelbruk og styringsevne. *Nordisk Administrativ Tidsskrift*, 96(3), 53–75.
- Lundmark Hedman, F., Hultgren, J., Röcklinsberg, H., Wahlberg, B. & Berg, C. (2018). Non-compliance and follow-up in Swedish official and private animal welfare control of dairy cows. *Animals*, 8(5), 72. <https://doi.org/10.3390/ani8050072>
- Lundmark Hedman, F., Veggeland, F., Vågsholm, I. & Berg, C. (2021). Managing animal welfare in food governance in Norway and Sweden: Challenges in implementation and coordination. *Animals*, 11(7), 1899. <https://doi.org/10.3390/ani11071899>
- Ot.prp. nr. 15 (2008–2009). *Om lov om dyrevelferd*. Landbruks- og matdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-15-2008-2009-/id537570/>